

הצעות לפתיחה וסיכום בית המקדש

הצעה זו עוסקת בנושא הרוחב 'בית המקדש'.

רקע למורה

ביחידה זו נסגר מעגל שנפתח בראשיתו של ספר מלכים. בתחילת ספר מלכים א' למדנו על בניית המקדש בידי שלמה ובסוף ספר מלכים ב' מתואר חורבנו של הבית. חורבן המקדש היה אחד האירועים הקשים ביותר בתולדות עמנו בימי התנ"ך, והוא לווה גם בהגלית עם ישראל מארצו. אפשר לראות את ספר מלכים, על שני חלקיו, כספר שמסביר ללומדיו איך הגיע עם ישראל למצב הקשה הזה.

מעמד המקדש עבר טלטלות רבות. לאחר ימי הזוהר של שלמה המלך התפלגה הממלכה המאוחדת לשתי ממלכות - יהודה וישראל, והמקדש איבד ממעמדו אך המשיך לתפקד כמרכז הרוחני והלאומי של מלכות יהודה. בממלכת ישראל הוקמה חלופה לעבודת ה' מחוץ למקדש - הקמת הבמות בבית אל ובדן, ובהמשך גם בית מקדש אלילי בעיר הבירה שומרון. הניתוק של ממלכת ישראל מן המקדש בירושלים היה בעוכריהן של שתי הממלכות וגרם לאיבה ואף למלחמות ביניהן. גם בתוך ממלכת יהודה, היחס למקדש לבש ופשוט צורה לאורך הספר. יש מלכים שפארו ושיפצו אותו ואחרים שרוקנו אותו מתכולתו. יש שהכניסו לתוכו מרכיבים זרים ויש שטיהרו אותו. ביחידה 5 למדנו על הפגיעה במקדש בתקופה האשורית - בימי אחז שבנה בחצר המקדש מזבח אלילי, ובפרט בימי מנשה, שהפך את בית המקדש לבית לפולחן אלילי, והכניס לתוכו פסל. את מצבו של המקדש ניסה לשנות חזקיהו בן אחז, שטיהר את המקדש, ובהמשך יאשיהו מלך יהודה. ביחידה שלנו, יחידה 6, למדנו על הסיבה המרכזית שבעטייה חרב המקדש - "חטאת מנשה". כבר בימי מנשה נחרב המקדש, לפחות מבחינה רוחנית, עם הכנסת פולחן אלילי לתוך המקדש עצמו, והגזרה האלוקית שנגזרה בעקבות המעשה. בהמשך ראינו שגזרת החורבן התממשה והמקדש נחרב כמה עשרות שנים מאוחר יותר.

בית המקדש היה גם מרכז לאוצרות יקרים שאויבי הממלכה השתוקקו אליהם. ביחידה 2 למדנו על רחבעם בן שלמה ששיחד את שישק מלך מצרים ונתן לו מגיני זהב שהיו חלק מאוצרות המקדש (מלכים א' י"ד, כ"ה-כ"ו). ביחידה 4 למדנו על יואש מלך ישראל שנלחם באמציה מלך יהודה ושלקח במהלך המלחמה מאוצרות בית המקדש (מלכים ב' י"ד, י"ג-י"ד). ביחידה 5 למדנו על חזקיהו שניסה לשחד את סנחריב בעזרת אוצרות המקדש, וביחידה 6 למדנו על נבוכדנאצר ששדד את אוצרות המקדש בשיטתיות, החל מימי יהויכין (אז נלקחו הכלים היקרים שהיו עשויים או מצופים זהב וכסף) וכלה בימי צדקיהו (אז נלקחו הכלים שהיו עשויים או מצופים נחושת).

בית המקדש עמד על תילו יותר מארבע מאות שנה (לפי חז"ל 410 שנים) והיה צורך לחזקו מדי פעם. למדנו על בדק הבית שערך יאשיהו במקדש. הדבר הראשון המסופר על יאשיהו מלך יהודה הוא תיאור בדק בית שעשה למקדש (פרק כ"ב). בעת בדק הבית נמצא במקדש ספר תורה והימצאותו עוררה התרגשות גדולה בממלכה וחוללה מפנה רוחני חשוב. המקדש טוהר משרידי הפולחן האלילי, ויאשיהו כינס לחצר המקדש את העם לשמוע את הקריאה מספר התורה ולכרות ברית מחודשת עם ה'.

בית המקדש שנבנה בפתחו של ספר מלכים ושנחרב בסופו, מסמל את החזון הגדול מחד ואת השבר הנורא מאידך. המקדש, בהיותו מקום אחד ויחיד לעבודת ה', הוקם כדי לבסס ולחזק את האמונה באל אחד ולהיות מרכז להשראת שכינה, המאחד את העם סביב עבודת ה'. במשך הדורות לא תמיד מומש החזון הגדול הזה, והמקדש היה תמונת ראי למצבה של ממלכת יהודה עד לחורבנה. קורותיו של בית המקדש בספר מלכים מזמנים לנו בסיס לדיון על משמעותו ותפקידו של הבית שאליו אנחנו כוספים ועל בניינו אנחנו מתפללים מדי יום.

הצעת הוראה

שלב 1:

נפתח בדיון במליאה, ונשאל:

לפניכם כמה מאפיינים המגדירים ממלכה אידיאלית.

בכל אחד מהם המקדש הוא גורם בעל משמעות רבה שעשוי לחזק את התחום או לסמל את היחלשותו.

הסבירו כיצד משפיע/משקף המקדש את מצב הממלכה בכל תחום:

מצב רוחני - בניית המקדש ועבודת הכוהנים בשגרה ובמשך שנים הם ביטוי למצב רוחני ראוי ויציב. המקדש הוא מקום עבודת ה' לעם כולו.

מצב מדיני - בניית המקדש קשורה במצב מדיני ביטחוני יציב. לצורך הקמתו נדרשו יחסי חוץ וקשרי מסחר. למקדש יש גם משמעות אוניברסלית.

שלטון פנים - המקדש הוא מראה למידת יציבות השלטון - מקדש מתפקד מסמל שלטון חזק ויציב, מסמל אחדות בעם ועמידה מאחורי ההנהגה, ולהיפך

תפקידו של המנהיג - יחסם של המלכים אל בית המקדש הוא אבן בוחן ליחסם כלפי הדת וערכי התורה ומשפיע על אופן הנהגתם את העם לדוגמה: ירבעם מביא את העם לריחוק מהמקדש ואילו יאשיהו עורך 'בדק בית', ומחדש את הברית עם ה'.

שלב 2:

התלמידים יעיינו בפסוקים המתארים כמה אירועים הקשורים למקדש ויאפינו את האירועים על פי הנקודות הבאות:

אפשר לערוך את הפעילות בעזרת דף עבודה או להביא את הפסוקים ולאפשר עבודה בקבוצות.

- תיאור קצר של האירועים.
- בימי איזה מלך התרחש האירוע?
- מהי משמעות בית המקדש באותו אירוע?
- מה מלמד מצבו של בית המקדש על מצבו של העם/הממלכה?

שלב 3:

נדון במליאה בשינוי שחל במעמדו של המקדש מאז ימי שלמה ועד לחורבנו.